

Situācijas raksturojums

Publicēts: 11.06.2020.

Valsts sociālā apdrošināšana ir viena no sociālās drošības jomām, kas sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējam daļēji kompensē līdzšinējos ienākumus, ja viņš tos zaudējis noteikto sociālo risku iestāšanās gadījumos: aiziedams pensijā, zaudēdams darbu, iegūdamas invaliditāti, zaudēdams apgādnieku, saslimdams, dodoties pirmsdzemdību un pēcdzemdību atvaļinājumā, kā arī ciedams nelaimes gadījumā vai iegūdamas arodslimību.

Valsts sociālās apdrošināšanas vispārīgos organizatoriskos un finansiālos principus nosaka likums „Par valsts sociālo apdrošināšanu” (spēkā no 1998. gada 1. janvāra).

Likums nosaka sociāli apdrošināmo personu loku, t.i., izdala obligāti sociāli apdrošināmās personas (darba ņēmēji, pašnodarbinātie) un personas, kuras sociālajai apdrošināšanai var pievienoties brīvprātīgi.

Ir noteikti 7 sociālās apdrošināšanas veidi, kuriem personas pašas vai to darba devēji veic sociālās apdrošināšanas iemaksas: pensiju apdrošināšana, apdrošināšana pret bezdarbu, apdrošināšana pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām, invaliditātes apdrošināšana, maternitātes un slimības apdrošināšana, vecāku apdrošināšana un no 2018. gada 1. janvāra ir ieviesta veselības apdrošināšana.

Personas ir apdrošinātas pret tiem sociālajiem riskiem, kuri reāli var iestāties, piemēram, pašnodarbinātās personas neveic sociālās apdrošināšanas iemaksas bezdarba un nelaimes gadījumiem darbā apdrošināšanai, jo tās ir pašas atbildīgas par sava darba nosacījumiem.

Lai nodrošinātu sociālās apdrošināšanas stāža nepārtrauktību, no valsts pamatbudžeta un sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta pensijai, invaliditātei un bezdarba gadījumam tiek apdrošinātas atsevišķas personu grupas, piemēram, maternitātes, paternitātes, bērna kopšanas vai vecāku pabalsta saņēmēji, personas, kuras saņem bezdarbnieka pabalstu, nestrādājošie invalīdi u.c.

Tiesības saņemt sociālās apdrošināšanas pakalpojumus (pensijas, pabalstus un atlīdzības) dod sociālo iemaksu veikšana no saviem ienākumiem, turklāt šo sociālās apdrošināšanas pakalpojumu apmēri ir tieši atkarīgi no ienākumiem, no kuriem aprēķinātas sociālās apdrošināšanas iemaksas.

No 2009. gada 1. janvāra līdz 2013. gada 31. decembrim maksimālais sociālo iemaksu objekts netiek noteikts, t.i., minētajā laika periodā personām jāveic sociālās apdrošināšanas iemaksas no visiem darba ienākumiem.

2022. gadā maksimālais sociālās apdrošināšanas iemaksu objekts ir 78 100 eiro gadā.

Ministru kabinets nosaka ienākumu, no kura veicamas sociālās apdrošināšanas iemaksas, minimālo apmēru pašnodarbinātajiem un personām, kas sociālās apdrošināšanas sistēmai pievienojas brīvprātīgi. Darba ņēmējiem minimālais apmērs ir valstī noteiktā minimālā mēnešalga (vai stundas tarifa likme).

Sociālās iemaksas

Sociālās apdrošināšanas iemaksu likme 2022. gadā ir 34,09%, no kuriem darba devējs maksā 23,59%, bet darba ņēmējs -10,50%. Iemaksu likme sadalās pa sociālās apdrošināšanas veidiem šādi:

valsts pensiju apdrošināšanai - 23,91%;

sociālajai apdrošināšanai pret bezdarbu - 1,60%;

sociālajai apdrošināšanai pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām - 0,66%;

invaliditātes apdrošināšanai - 2,29%;

maternitātes un slimības apdrošināšanai - 3,47%;

vecāku apdrošināšanai - 1,16%;

veselības apdrošināšanai - 1,00%

Cilvēka ienākumus, no kuriem tiek maksātas sociālās apdrošināšanas iemaksas, sauc par sociālo iemaksu objektu.

<https://www.lm.gov.lv/lv/situacijas-raksturojums>